

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІКИ ТА ОСВІТИ В УМОВАХ ЦИФРОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ (ByteED-2024)

МАТЕРІАЛИ
I Міжнародної науково-практичної конференції
17–19 квітня 2024 року, м. Харків

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Навчально-науковий інститут міжнародної освіти
Інститут педагогіки НАПН України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби
Луганський національний університет імені Тараса Шевченка
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»
Європейський інститут безперервної освіти (Словацька Республіка)
Інститут соціологічних наук і педагогіки Варшавського університету
природничих наук (SGGW w Warszawie) (Республіка Польща)
Резекненська академія технологій (Латвійська Республіка)
Софійський університет (Республіка Болгарія)
Новий англійський коледж
(Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії)
Педагогічний інститут Університету Ченду (Китайська Народна Республіка)
Асоціація Харків-Оксфорд
Центр музично-освітньої майстерності (Французька Республіка)
Всесвітня конфедерація молоді та спорту (Турецька Республіка)

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІКИ ТА ОСВІТИ В УМОВАХ ЦИФРОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ (ByteEd-2024)

МАТЕРІАЛИ
I Міжнародної науково-практичної конференції
(17–19 квітня 2024 року, м. Харків, Україна)

Електронний ресурс

ХАРКІВ
2024

УДК 37(063)

*Реєстраційне посвідчення УкрІНТЕІ МОН України
(посвідчення № 570 від 07 грудня 2023 року)*

*Затверджено до розміщення в мережі інтернет
рішенням Вченої ради
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
(протокол № 10 від 27 травня 2024 року)*

Т 33 **Тенденції розвитку педагогіки та освіти в умовах цифрових трансформацій (ByteEd-2024)** : матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції (17–19 квітня 2024 року, м. Харків, Україна) / за заг. ред. І. В. Таможської. [Електронний ресурс]. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2024. (PDF. 560 с.).

До матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції включено доповіді науково-педагогічних і педагогічних працівників закладів вищої та загальної середньої освіти, здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти.

У матеріалах конференції розглянуто історичні та методологічні засади розвитку педагогічної науки, проблеми міжнародної освіти та педагогічної компаративістики в умовах глобалізованого суспільства, питання модернізації середньої та вищої освіти в контексті цифровізації навчального простору, теоретичної та практичної професійної підготовки майбутніх фахівців, неформальної й інформальної освіти, забезпечення ефективності інноваційних освітніх технологій в епоху динамічних змін, надання педагогічної підтримки здобувачам з особливими освітніми потребами, компенсації освітніх втрат в умовах війни й повоєнний період, проблеми педагогічного менеджменту, публічного управління й адміністрування в закладах вищої освіти.

Відповідальність за якість і достовірність матеріалів несуть автори публікацій.

ISBN 978-966-285-785-6

<https://ekhnuir.karazin.ua/handle/123456789/18776>

© Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна, 2024

ЗМІСТ

Акімова Олена. Дефініція поняття «учитель» у педагогічному дискурсі.....	11
Алексєєнко Ірина. Вплив сучасних інформаційних технологій на державну безпеку	14
Байдала Вікторія, Чирва Ярослава. Академічна доброчесність і соціальна відповідальність як професійно значущі якості викладача-дослідника.....	16
Бакатанова Вероніка. Оцінювання рівня професійної підготовки фахівців засобами кваліметричного моделювання	20
Безносюк Олександр. Досвід та проблеми впровадження кредитно-модульної системи	24
Березіна Ірина. Використання цифрових технологій для подолання освітніх втрат	27
Беляєв Сергій, Кондрацька Лариса. Методологічні засади організації освітнього процесу на початку ХХІ століття	30
Білик Вікторія, Ялліна Вікторія. Актуалізація поглядів педагогів минулого щодо інтелектуально-морального виховання.....	33
Бойчук Валентина. Використання ІКТ у процесі формування міжкультурної компетентності підлітків на уроках англійської мови	38
Бондаренко Денис. Засоби мотивації здобувачів НУШ до вивчення фізики в умовах дистанційного навчання	42
Бондарчук Юлія. Навчання мов у закладах вищої освіти: інноваційні стратегії в епоху турбулентності.....	47
Братко Марія. Центр академічного успіху як складова освітнього середовища університетів США	50
Бугаєвська Юлія. Значення корпоративної культури як аспекту культурологічної основи розвитку освіти	53
Ван Янь, Ду Фенін. Генезис традиційної музичної культури в Китаї.....	56
Васильєв Олексій. Методика застосування технологій штучного інтелекту для розвитку лексичних навичок.....	59
Васильєва Світлана, Моторіна Олеся. Роль батьків у вихованні учнів у закладах середньої освіти в умовах дистанційного навчання	63
Ваховський Леонід. Особливості використання гіпотези в історико-педагогічному пізнанні	67
Віротченко Світлана. Історичні корені та еволюція мовної політики в освітніх системах країн Балтії: від заснування до здобуття незалежності	69
Вічорський Данііл. Неформальна та інформальна освіта та її можливості у сфері формального навчання.....	72
Возняк Ярина. Патріотичне виховання дітей старшого дошкільного віку як напрям педагогічної діяльності.....	74

Голубнича Людмила. Навчання студентів вищої школи України під час пандемії та війни.....	77
Гриневич Лілія. Результати України в PISA: ризики та перспективи шкільної освіти.....	79
Грицай Яна. Підвищення мотивації до навчання в цифровому освітньому середовищі.....	85
Гряник Дарина. Особливості організації інклюзивного навчання в закладах загальної середньої освіти	90
Губський Олексій. Історичні аспекти розвитку маркетингової освіти в США	93
Давидова Жанна. Педагогічні методи формування інформаційної компетентності іноземних студентів медичних спеціальностей в освітньому середовищі університету	97
Демчук Олег. Психолого-дидактичний підхід до самостійної організації навчально-пізнавальної діяльності студентів.....	100
Дрокіна Аліна. STEM-освіта в умовах цифровізації: сучасні тенденції впровадження.....	103
Желанова Вікторія. Концептуальні засади формування життєстійкості студентів в умовах війни	106
Жовтоніжко Ірина, Нелін Євген, Боднар Микита. Вплив цифровізації на освіту в майбутньому	109
Завалевський Юрій, Кириленко Світлана, Мариновська Оксана, Кіян Ольга. Напрями здійснення прикладних педагогічних досліджень у сфері освіти	113
Задорожна Ольга. Методологічні особливості формування гуманістичних цінностей у студентів.....	116
Звєкова Світлана. Формування дослідницької компетентності майбутніх бакалаврів спеціальної освіти в процесі практик.....	119
Зеленов Євгеній. Особливості навчання цифрового покоління студентів.....	123
Зенякін Олексій. Поняття іншомовної комунікативної компетентності в науково-педагогічній літературі германськомовних країн.....	128
Ільєнко Андрій. Удосконалення мовленнєвої компетентності державних службовців у програмах підвищення кваліфікації	132
Ільїна Олена. Методичні основи формування професійних якостей учителів ЗЗСО.....	134
Ільченко Олена. Формування стійких мотивів професійної діяльності студентів.....	138
Кайдалова Лідія. Інтеграційні процеси в професійній підготовці майбутніх фахівців.....	141
Кін Олена, Віхляєва Дарина, Фастовська Оксана. Питання профілактики та подолання булінгу серед підлітків у закладах загальної середньої освіти	144

Кіріяченко Ірина. Професійна підготовка фахівців китайських закладів дошкільної освіти	149
Кічук Ярослав, Арнаут Андрій. Готовність магістрантів до забезпечення правового контенту професійної самореалізації.....	152
Князян Маріанна, Намазова Владислава. Проекти в процесі викладання французької мови: системний підхід	155
Кокарєва Анастасія. Гейміфікація та ігрові технології в STEM-освіті: відмінність та особливості впровадження	158
Колган Тетяна, Поуль Валентина, Колган Олена. Особливості подолання втрат у зниженні темпів розвитку особистості (зокрема психологічних) учасників освітнього процесу	163
Комар Таїсія. Філософсько-психологічне підґрунтя трансформації освіти на засадах партнерської взаємодії	167
Кононець Наталія. Реалізація ефективних навчальних стратегій у цифровому освітньому середовищі	171
Корсіков Дмитро. Спілкування зі штучним інтелектом і гнучкі навички майбутніх кваліфікованих робітників	175
Котова Анна, Морозова Ірина, Авдєєнко Ірина. Курс предметно-інтегрованого навчання як необхідна умова підготовки висококваліфікованих спеціалістів.....	178
Красін Сергій, Красіна Ганна. Підготовка педагогів до надання психолого-педагогічної підтримки батькам в умовах війни	181
Кривошей Кирило. Інноваційні технології розвитку стресостійкості як чинник професійного розвитку майбутнього фахівця	184
Крижановська Вероніка. Виникнення аналітичних центрів та їх співпраця із закладами вищої освіти.....	188
Кропивницький Віталій, Головка Юлія. Особливості навчання дорослих у системі післядипломної освіти	191
Кузнецова Оксана. Теоретичні аспекти полікультурного виховання майбутніх фахівців початкової освіти	196
Курило Віталій, Караман Олена. Методологічні засади проблеми соціалізації особистості в умовах збройного насилля та інформаційної агресії (філософський рівень)	199
Курільченко Валерія. Роль Центру доуніверситетської освіти в підготовці майбутніх абітурієнтів Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна	205
Лавріненко Тетяна. Складові професійної компетентності в підготовці вчителя фізичної культури у ЗССО в контексті модернізації освіти НУШ	208

Лазарева Тетяна, Лазарєв Микола. Професійна підготовка майбутніх фахівців харчової галузі в умовах дуальної освіти	212
Лебедик Леся. Розвиток корпоративної культури майбутніх педагогів закладів позашкільної освіти в процесі професійної підготовки	216
Леонтьєва Інна. Упровадження ідей екосистемного підходу в сучасному університеті.....	221
Лєдок Марина. Проєктна діяльність як засіб формування професійної компетентності майбутніх учителів	226
Лунячек Вадим. Освітній менеджмент: виклики в умовах трансформацій....	228
Лунячек Станіслав. Потреби у формуванні власного вебсайту або блогу в педагогічних працівників у межах окремого педагогічного колективу	232
Малихін Олександр, Арістова Наталія. Нормативно-правова база організації освітньої діяльності в закладах профільної середньої освіти Естонії	234
Малихін Олександр, Ліпчевська Інна. Актуальні питання реформування профільної середньої освіти в Україні	237
Мараховська Елеонора. Кейс-метод як технологія модернізації освітнього простору України	240
Марюхніч Тарас. Імерсивні технології в педагогічній освіті: здобуття навичок у новому вимірі.....	243
Мокляк Володимир, Петренко Леся. Освітній STEM-напрямок – педагогічна інновація ХХІ століття.....	246
Мордовцева Наталія. Технології педагогічної комунікації в навчанні майбутніх учителів початкових класів	251
Николаєва Валентина. Формування безпечного освітнього простору закладу вищої освіти	254
Одарченко Вероніка. Принципи управління професійним розвитком науково-педагогічних працівників комунального закладу вищої освіти	257
Омельченко Світлана, Гармаш Олена. Штучний інтелект в освіті: революція знань у цифрову епоху.....	260
Осадченко Інна, Перепелюк Тетяна. Психологічні поради управлінської діяльності під час війни в закладах вищої освіти	263
Павелків Роман, Кулакова Лариса. Психологічні особливості дорослої людини як суб'єкта освітнього процесу	267
Парфьонова Оксана, Мельник Світлана. Характеристика сучасних інструментів для оволодіння неформальною та інформальною освітою.....	270
Петренко Наталія. Роль самоосвіти в професійній підготовці майбутніх учителів	275

Петренко Оксана, Баліка Людмила. Професійна підготовка майбутніх учителів до виховної роботи в новій українській школі.....	278
Петренко Сергій. Діджиталізація вищої освіти й освітнього середовища сучасного університету.....	282
Починкова Марія. Неформальна освіта в професійній підготовці майбутніх фахівців.....	285
Прусак Володимир. Розвиток творчості майбутнього дизайнера в процесі дипломного проєктування: інтегративний підхід.....	288
Пустовіт Григорій, Петренко Інна. Безпечне виховне середовище закладу позашкільної освіти: соціальний контент.....	291
Рацул Олександр. Педагогічні питання розвитку інформаційної культури майбутніх педагогів соціальних.....	295
Рій Юлія. Самовдосконалення вчителя як чинник його інноваційності.....	297
Рогова Тетяна. Стратегічне управління розвитком закладу вищої освіти.....	301
Романюк Діана. Самостійна робота як метод формування комунікативних умінь студентів у волонтерській діяльності.....	305
Ситнікова Ольга. Творчі завдання з формування готовності здобувачів вищої освіти до міжкультурної взаємодії в професійній діяльності.....	309
Стрельников Віктор. Психолого-педагогічна підтримка здобувачів освіти в умовах війни	312
Таможська Ірина. Навчально-методичні матеріали до теми «Становлення й розвиток педагогічної компаративістики в Україні» з історії педагогіки та педагогічної компаративістики.....	316
Тельна Ольга, Якуба Леся. Підготовка майбутніх фахівців спеціальної освіти в період воєнного стану: виклики сьогодення	319
Терентьєва Наталія. Особливості змішаного навчання в умовах воєнного стану (прикладний аспект).....	323
Ткаченко Інна. Аналіз факторів, які впливають на академічний успіх здобувачів освіти мистецьких спеціальностей	326
Ткачова Наталія, Махновський Сергій. Технологія розроблення педагогічних стартапів у вищій школі.....	329
Ткачов Сергій, Ткачов Артем. Використання педагогічного стендапу в професійній підготовці майбутніх учителів.....	334
Трубавіна Ірина, Островська Наталія, Василюк Тамара. Неформальна освіта в підготовці фахівців соціономічної сфери – особливості сьогодення	338
Туріщева Людмила, Дорожко Ірина, Малихіна Олена. Особливості проведення бібліотерапії в умовах відеозустрічі з учнями з порушенням слуху	342

Федоренко Олена. Особливості підготовки психологів для підрозділів національної поліції України	346
Хачатурян Каріне. Педагогічний менеджмент як фактор підвищення якості освіти.....	348
Шевченко Володимир. Підтримка здобувачів з особливими освітніми потребами в умовах закладу вищої освіти.....	351
Штефан Людмила. Основні концепції педагогічної науки у формуванні світогляду фахівців педагогічної галузі.....	354
Юе У. Методи формування індивідуального вокально-виконавського стилю студентів при викладанні вокалу в КНР	357
Dimitrov Oleksii. The role of libraries in the formation of digital literacy of students in Australia	361
Fangzhou Zhu. Digital transformation in journalism education: exploring the modernization of educational spaces.....	365
HE Lina. Primary school teachers in the people`s republic of China amidst the «one belt one road» strategy	370
Kugai Kseniia. Optimizing personalized learning technologies in a digitalized learning space	372
Plavčan Peter. Social economy and volunteering before the covid-19 period.....	375
Shekhavtsova Svitlana. Specifics of non-formal education in the professional training of future teachers	379
Tan Lipin. Post-graduate education for state servants in China.....	382
Vlasova Valeriia, Yazlovytska Olena. Future Philology Teachers: the Role of Language and Literary Art	385
Wang Ziwen. Preparation for internationalization: academic mobility programs for chinese students within China	387
XI Liu. Professional competence of art disciplines teachers in China in 21 century. 390	
Zelenska Olena, Kondra Olena. The problem of using idioms and phrasal verbs by native and non-native speakers in aviation English	392
Fengxue Zhu. Review of research on the psychological resilience of abandoned children	395
Haoyue Gao, Qing Wei. The effect of social-emotional support on adolescents` loneliness	404
Hu Wenhong, Liao Caizhi. Investigation of a mechanism for integration and innovation in moral and mental health education in secondary schools.....	411
Jia Wan, Wenhan Hu. A study of the current status and mechanisms of influence on psychological capital and subjective well-being of secondary school students	419

Jia Wang, Liao Caizhi. Strategies for implementing mental health education in colleges and universities based on the concept of innovative education	429
Jinglu Xu. A study of progress in the treatment of non-suicidal self-harm in adolescents.....	436
Kexing Du, Wei Hao. A review of life learning research in mainland China over the past twenty years	445
Li Wang, Liao Caizhi. Research on the integrated system of mental health education from the perspective of age psychology	450
Linglin Zeng. Review of research on academic procrastination of primary and secondary school students over the past 10 years	456
Manman Gong. Facing body imagery problems in secondary school students: educators' interventions	465
Wenhan Hu, Jia Wan. Studying the current state and innovative ways of educating life values in primary school students	474
Xin Zhang. A review of research on short video addiction in rural, unattended children	483
Ying Chen, Hongxia Wu. A study on the effect of mobile phone addiction on college students' happiness in the learning process.....	491
Yongfei Cao, Xiaolin Zhang. Research on the current situation and educational path of cultivating the quality of gratitude in secondary school students.....	503
Yongxia Li, Qing Wei. A review of post-traumatic stress disorder caused by new-onset coronary pneumonia in people in different occupations	509
Yunxiao Li. The effect of positive thinking on test anxiety in college students: the mediating role of emotion regulation self-efficacy	515
Yu Zhang, Liao Kaizhi. The influence of self-esteem and self-efficacy on career decision-making difficulties among college students	522
Yu Zhang, Qi lin, Ingke He, Jialei Liu. Effect of negative emotions on range of attention: based on the latitude model of emotional motivation study	532
Zihan Luo. A review of research on the ability of secondary school students to learn independently	543
杜静旭 (Цзінсюй Ду), 郭佳飞 (Цзяфей Го). 浅谈中国普通高校继续教育管理中存在的问题与发展策略	551
Kalashnyk L. Empowering future educators: the vital role of social and youth NGOs in China	554
Шапошнікова І., Корсун С. Організація самостійної роботи майбутніх фізичних терапевтів у процесі вивчення біологічних дисциплін	557

пріоритетною функцією управління нині стає мотивувальна в поєднанні з організаційною та координувально-регуляційною.

Отже, від того як буде формулювати свою думку, відповідаючи за своє кожне слово, керівник чи авторитетний колега, прямопропорційно залежить не лише результативність виконання підлеглими чи колегами професійних обов'язків, а й їхнє життя, у безпосередньому розумінні цього слова.

Приміром, на платформі «Work.ua» [4] у результаті останнього дослідження, роботодавцям та керівникам радили не обговорювати на початку війни (на початку літа 2022 р.) на нинішньому етапові п'ять основних психосоціальних тем, які ми прокоментуємо з нашої точки зору, окреслюючи низку заходів цього контексту для закладів вищої освіти:

1. «У нас – безпечно, виїжджати не треба!». По-перше, зазначене фраза дійсно може висловлюватися і нині (не лише на початку війни) для заспокоєння на територіях, що піддаються обстрілу більше, ніж інші. Проте маємо усвідомлювати кілька моментів: заспокоєння, переключення уваги не відбувається типовими реченнями, тим паче, якщо в масовій свідомості вони під час війни мають неоднозначний підтекст. Надто, якщо перед цим керівник чи колега висловлювався, що ті, хто виїжджає – боягузи чи зрадники. По-друге, маємо усвідомлювати й констатувати, що в Україні – війна й абсолютно безпечного місця немає ніде: є місця безпечніші за різним рівнем цього критерію. На жаль, маємо трагічні приклади, коли в місцях активних бойових дій, наполегливо-авторитетна думка сторонніх на кшталт: «Не виїжджай! Ти ж не боягуз!» вартувала життя людей. Водночас, якщо звертаються до вас з особистою порадою, спеціалісти радять закінчувати свою думку додатком: «Але це лише моя особиста думка. З того моменту, як ви її прийняли, вона стала вашим рішенням і тепер ви особисто несете відповідальність за результат». Однак це не стосується вказівок від керівництва, тим паче прописаних у відповідних наказах чи розпорядженнях, що набуває юридичної сили.

2. «Волонтерь, допомагай, переказуй кошти!». Як зазначено нами вище, кожен несе особисту відповідальність за свої вчинки перед собою, іншими, Україною. Можемо й маємо бути взірцями поведінки, але не «вимагачами» робити саме так, як ми, адже кожен із нас зустрів війну в контексті особистих чи родинних гараздів-негараздів, що стократ погіршилися. Не варто повсякчас хизуватися своїми волонтерськими вчинками: кожен робить те, що може, справа кожного, надто керівника (наголошуємо) бути прикладом, мотивувати, адже переважна частина людей – у хронічному стресі й потребують психологічної підтримки. На жаль, питання психологічної підтримки та, головне, психологічної самопомочі – занадто актуальна тема: американські та ізраїльські спеціалісти констатують, що в Україні не привчали зі шкільної лави до психологічної самопомочі – саморегуляції психоемоційних станів особистості. Указане лише належить поступово виправляти в системі освіти. Найважливіший учинок, внесок кожного в перемогу – не бути перешкодою, тягарем для інших та суспільства загалом, тобто, насамперед, не привертати

увагу до себе пригніченими станами, істериками тощо. Однак, підкреслюємо, цьому ще тільки належить навчати окремих українців. Радимо керівникам організувати спеціальні заняття для підлеглих із психологами щодо формування вміння саморегуляції психоемоційного стану особистості – психологічної самопомочі; відслідковувати психоемоційні стани підлеглих та колег, щоб своєчасно допомогти їм стабілізуватися чи звернутися до практичного психолога. Маємо пам'ятати, що перший механізм формування свідомості особистості – «зараження», тому негативні психоемоційні стани фактично миттєво передаються від одного до іншого в колективі. Важливо, щоби практичні психологи, які працюють у нашому закладі освіти, здійснювали відповідну діяльність щодо профілактики психоемоційного вигорання колег на робочому місці та здійснювали психологічно-просвітницьку діяльність.

3. «Маєш читати чи дивитися тільки такі й такі новини!». В умовах вседоступності та відносної контрольованості інформаційного простору ворожа пропаганда чи навіть непрофесійно сформульовані вітчизняні новини можуть елементарно спричинити ситуацію масової паніки, що вже й було неодноразово. Радимо організувати спеціальні заходи щодо розвитку вміння розрізняти достовірну та фейкову інформацію, залучаючи до такого навчання фахівців. Варто уникати на роботі активного обговорення тих чи тих дій уряду, ЗСУ України тощо: це не є виконанням наших професійних обов'язків, натомість може знову призвести до виникнення конфліктів чи погіршення психоемоційного стану окремих колег.

4. «Розмовляйте українською тут і зараз!». Беззаперечно, кожен українець має володіти та спілкуватися українською мовою. Проте до війни категоричного ставлення цього контексту не було, отож, люди, які все життя розмовляли з тих чи тих причин російською мовою, в умовах хронічного стану, коли, нагадаємо, когнітивні процеси загальмовані, а думки до цього уклалися в голові виключно російською, швидко та безпомилково розмовляти українською не зможуть. Пам'ятаймо, що наша професія передбачає бути прикладом для студентів, колег, підлеглих, тому наш обов'язок демонструвати та мотивувати своїм мовленням зразки поведінки. Будь-яке цькування, переслідування, дискримінація не є складниками професіограми наукових, науково-педагогічних та педагогічних працівників закладів вищої освіти, натомість є порушенням їхнього етичного кодексу. Радимо нагадати та обговорити нормативно-правові документи ЗВО, що окреслюють толерантне ставлення один до одного з будь-якої позиції. Однак варто вдатися до індивідуальних бесід із тими, хто у двосторонньому порядку порушує нормативно-правові засади функціонування закладу вищої освіти: і з тими, хто демонстративно розмовляє російською (якщо такі є), і з тими, хто демонстративно їх цькує.

5. «Перестаньте радіти, демонструвати свою радість, бо в нас війна!». Цілком природно, що одні стверджують, що маємо всією країною бути в скорботі, а інші – маємо жити нормальним життям там, де немає бойових дій. Усвідомлюючи, що війна – це непередбачувана ситуація, варто утримувати

https://www.econ.vernadskyjournals.in.ua/journals/2018/29_68_6/10.pdf (дата звернення: 15.03. 2024 р.).

3. Музичко Л. Т. Психологічні технології подолання посттравматичного стресового розладу. *Молодий вчений*. № 9 (73), 2019. URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/2118> (дата звернення: 15.03. 2024 р.).

4. По лезу ножа : 5 тем, які не варто обговорювати з колегами. URL: https://www.work.ua/articles/work-in-team/2906/?utm_source=digest&utm_medium=email&utm_content=article1&utm_campaign=14.06.2022_626&commId=01G5HF4Y9JVJDPKXT3MB77TSBR (дата звернення: 15.03.2024 р.).

5. Уклеїна С. Спілкування з підлеглими : як побудувати успішну комунікацію. URL: <https://buhgalter.com.ua/articles/kadrova-sprava/spilkuvannya-z-pidleglimi-yak-pobuduvati-uspishnu-komunikatsiyu/> (дата звернення: 15.03.2024 р.).

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДОРΟΣЛОЇ ЛЮДИНИ ЯК СУБ'ЄКТА ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Роман ПАВЕЛКІВ

доктор психологічних наук, професор,
завідувач кафедри вікової та педагогічної психології,
Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне, Україна

Лариса КУЛАКОВА

кандидат психологічних, доцент,
доцент кафедри вікової та педагогічної психології,
Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне, Україна

Дорослість являє собою важливий період у житті людини, коли вона продовжує розвиватися й набувати нові знання та навички. Освіта для дорослих може бути засобом розширення професійних можливостей, самореалізації та особистісного зростання. Проте психологічні особливості дорослих можуть впливати на їхній підхід до навчання та впровадження отриманих знань у практику. Зростаюча роль безперервної освіти в житті людини визначає актуальність виявлення особливостей дорослої людини як суб'єкта навчання, що дають змогу більш ефективно та цілеспрямовано запускати освітній механізм організаторам цього процесу.

Дослідження різноманітних аспектів освіти дорослих і безперервної освіти відображено в працях вітчизняних учених С. Гончаренка, І. Зязюна, С. Зінченко, Н. Ничкало, О. Огієнко, В. Олійника, І. Фольварочного, О. Фучили та ін. Проте проблемі визначення характеристик дорослого здобувача освіти як суб'єкта навчання не приділялося належної уваги. З огляду на це, метою нашої розвідки є дослідження психологічних особливостей дорослої людини як суб'єкта навчання. Реалізація мети дослідження здійснювалася за допомогою

методів аналізу, синтезу, узагальнення наукового доробку з проблеми дослідження.

У сучасній психологічній науці поняття «дорослість» визначається як «найтриваліший період онтогенезу людини від моменту завершення юності до початку старіння, який характеризується досягненням найвищого розвитку фізичних, духовних та інтелектуальних здібностей, високої світоглядної зрілості, сформованості життєвої позиції й здатності контролювати свої бажання, емоції та почуття» [3, с. 111].

Д. Бромлей стверджує, що дорослість складається з чотирьох стадій: ранньої (20-25 років), середньої (25-40 років), пізньої дорослості (40-55 років) і передпенсійного віку (55-65 років). Після неї настає старіння, у якому виокремлюють стадії «відходу від справ» або «відставки» (65-70 років), старості (70 років і більше), хворобливої старості й смерті. Г. Крайг виокремлює ранню дорослість (20-45 років), середню дорослість (40-60 років) і пізню дорослість (понад 60 років). У геронтології використовується періодизація Дж. Біррена, який виділяє: ранню зрілість (17-25 років), зрілість (25-50 років), пізню зрілість (50-75 років), старість (понад 75 років) [1, с. 305]. Згідно вікової класифікації Всесвітньої організації охорони здоров'я дорослий вік поділяють на такі періоди: 25-44 років – молодий вік; 44-60 років – середній вік; 60-75 років – похилий вік; 75-90 років – старечий вік; Особи, які досягли 90 років – довгожителі.

Очевидно, що значна кількість запропонованих періодизацій дорослості мають умовний характер, оскільки межі періодів визначаються не хронологічним віком, а соціальними та економічними чинниками, історичними подіями, етнічною приналежністю, чинниками навколишнього середовища, специфічними особливостями індивідуального розвитку, суб'єктивними уявленнями про себе та свій вік тощо [1, с. 306].

Вивчаючи період дорослості, психологи порушують питання дослідження психологічних особливостей навчання дорослих людей, здобування професії, перекваліфікації та ін. І, у першу чергу, варто звернути увагу на розвиток інтелектуальних та когнітивних здібностей у дорослому віці.

Інтелектуальні функції дорослої людини мають такі особливості: у 18-25 років досягається високий рівень розвитку мислення та пам'яті, однак, рівень розвитку уваги низький; у 26-29 років рівень уваги високий, а от пам'ять і мислення характеризуються низьким рівнем; у 30-33 роки фіксується високий рівень усіх зазначених функцій; близько 34-35 років спостерігається поступове зниження рівня розвитку всіх функцій. Варто зауважити, що до 35 років здійснюється побудова цілісності функціональної основи інтелектуальної діяльності людини; у межах 26-ти та 35-ти років підвищується інтегрованість міжфункціональних систем, а вже в період між 35 і 46 роками фіксується зниження можливостей новоутворень. Це детермінує появу протиріччя, яке проявляється в тому, що зберігається висока інтелектуальна активність і продуктивність у звичних умовах професійної роботи та разом із тим виникають серйозні труднощі в опануванні нових видів діяльності.

У період дорослості за різних форм творчої активності інтелектуальна діяльність досягає найвищого рівня розвитку. Середній рівень творчої активності для багатьох спеціальностей припадає на 35-39 років, а творчі здібності в математиці, фізиці, хімії сягають свого піку в 30-34 роки. Видатні відкриття в багатьох сферах науки здійснюють особи віком близько 40 років. Найсприятливішим для наукової творчості є період, який охоплює 30-34, а також 47-57 роки. У період після 40 років людина активно розширює свої знання, оцінює події та інформацію в широкому контексті. Попри зниження швидкості й точності оброблення інформації, що є наслідком біологічних змін, здатність використовувати інформацію залишається на високому рівні, хоча когнітивні процеси в людини зрілого віку відбуваються повільніше, ніж у молоді, ефективність її мислення є вищою [4].

У якості чинників, від яких залежить інтенсивність старіння інтелектуальних функцій людини, учені найчастіше називають обдарованість (внутрішній чинник) та освіту (зовнішній чинник). Тому якісна безперервна освіта дорослих (підготовка, перепідготовка й постійне підвищення кваліфікації працівників) є важливою умовою не лише професійного, а й інтелектуального розвитку людини [2].

Когнітивні здібності дорослих можуть впливати на їхню здатність до сприйняття, розуміння та застосування нової інформації. Урахування індивідуальних особливостей когнітивних здібностей може допомогти педагогам адаптувати методи навчання та матеріали до потреб дорослих здобувачів освіти.

Організуючи навчання дорослих людей, необхідно знати про певні труднощі, з якими дорослий стикається в сучасній освітній ситуації. Спостереження з власної практичної діяльності дають можливість визначити психологічні бар'єри, з якими дорослі стикаються в ситуації навчання:

- неготовність усвідомлювати факт своєї некомпетентності;
- несформованість навичок навчання та самоосвіти, нової стратегії роботи з інформацією в ситуації, що наразі склалася в державі;
- страх перед взятою на себе відповідальністю за власну освіту;
- небажання опинитися в позиції учня, особливо в дорослих, які займаються управлінською діяльністю;
- небажання змінювати власні соціальні установки, позиції;
- несформованість установки щодо необхідності для сучасної людини «довічної» освіти.

Втілення новітніх підходів у системі освіти дорослого населення передбачає реалізацію ідей відкритої освіти, основними закономірностями якої є: вільний вступ до закладу вищої освіти; створення індивідуальної освітньої траєкторії здобувача освіти; свобода вибору формату навчання за умов карантинних обмежень та воєнного часу в країні. Наразі популярним стало застосування таких активних методів навчання дорослих як вебінари, презентації, семінари, тренінги, відкриті дискусії, проектування, ділові ігри тощо. Тому ми цілком погоджуємося з думкою С. Панченко, яка вважає, що

«відмінність неформального навчання від традиційного академічного навчання полягає у підходах до організації взаємодії з дорослими, у методах комунікації, у розподілі відповідальності за результати, у самій мотивації до навчання» [2].

Розуміння психологічних особливостей дорослих як суб'єктів освітнього процесу є ключовим для розробки ефективних підходів до навчання та підтримки дорослих у їхньому освітньому шляху. Педагоги та тренери повинні враховувати ці особливості та створювати освітні середовища, які підтримують мотивацію, розвиток самооцінки та використання досвіду дорослих у навчанні.

Список використаних джерел

1. Павелків Р. В. Вікова психологія. Київ : Кондор. 2011. 469 с.
2. Панченко С. М. Психологічні особливості дорослої людини як суб'єкта навчання. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Психологічні науки*. 2013. № 3. URL: <http://surl.li/dnphi> (дата звернення 18.03.2024).
3. Психологічна енциклопедія / О. М. Степанов. Київ : «Академвидав», 2006. 424 с.
4. Савчин М. В., Василенко Л. П. Вікова психологія : навчальний посібник. Київ : Академвидав, 2005. 360 с.

ХАРАКТЕРИСТИКА СУЧАСНИХ ІНСТРУМЕНТІВ ДЛЯ ОВОЛОДІННЯ НЕФОРМАЛЬНОЮ ТА ІНФОРМАЛЬНОЮ ОСВІТОЮ

Оксана Парфьонова

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов,
Харківський національний університет радіоелектроніки, м. Харків, Україна

Світлана Мельник

старший викладач кафедри іноземних мов,
Харківський національний університет радіоелектроніки, м. Харків, Україна

Україна як самостійна та незалежна держава з чітким визначенням самоідентифікації завжди намагалася і намагається забезпечити свій народ конкурентоспроможною освітою на ринку світових освітніх послуг усіх верств населення, включаючи неформальне та інформальне навчання, чому сприяє прискорений науково-технічний прогрес, невпинний розвиток інформаційних технологій у всіх сферах життєдіяльності, глобалізація освітніх процесів, підсилення суб'єктної ролі особистості, підвищення вимог до її інтелекту та упровадження «кваліфікаційних рівнів, що зумовлює стандартизацію освітніх понять» [3, с. 401].

Оскільки соціально-економічний та культурний розвиток змінюють вимоги до освіти, з'являються нові методи та способи її отримання. Окрім класичної освіти, на передній план виходить освіта неформальна та інформальна. Неформальна освіта – це освіта, яка здобувається, як правило, за освітніми програмами та не передбачає присудження визнаних державою освітніх кваліфікацій за рівнями освіти, але може завершуватися присвоєнням

ЕЛЕКТРОННЕ НАУКОВЕ ВИДАННЯ
КОМБІНОВАНОГО ВИКОРИСТАННЯ
МОЖНА ВИКОРИСТОВУВАТИ В ЛОКАЛЬНОМУ ТА МЕРЕЖНОМУ РЕЖИМАХ

Тенденції розвитку педагогіки та освіти в умовах цифрових трансформацій (ByteEd-2024)

Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції
(17–19 квітня 2024 року, м. Харків, Україна)

Електронний ресурс

За редакцією
Таможської Ірини Володимирівни

Відповідальна за випуск: Н. О. Ткачова
Технічний редактор: І. В. Таможська

Підписано до видання 27.05.2024. Гарнітура Times New Roman.
Обсяг 9,42Мб. Зам. №188/24

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
61022, м. Харків, майдан Свободи, 4.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №3367 від 13.01.19
Видавництво ХНУ імені В. Н. Каразіна